

EDUCAȚIE
ȘI FORMARE

COLECȚIE COORDONATĂ DE LUCIAN CIOLAN

MARCIA L. NELL ȘI WALTER F. DREW

Cuprins
ÎN COLABORARE CU DEBORAH E. BUSH

DE LA JOC LA ÎNVĂȚARE CUM FOLOSIM JOUL DIDACTIC ÎN EDUCAȚIA TIMPURIE

Traducere din engleză de Rodica Abrudan

TREI

www.educatie.ro
e-mail: comenzi@educatie.ro
Tel.: +4 021 300 60 90 Fax: +4 0212 22 20 20
O.P. 16 Ghisoul J. C.P. 0430, București

1284-978-606-719-826-3

Editori:
SILVIU DRAGOMIR
VASILE DEM. ZAMFIRESCU

Director editorial:
MAGDALENA MĂRCULESCU

Redactor:
VICTOR POPESCU

Coperta:
DANIEL TOMA
FOTO COPERTĂ: © LOSTFLOWER | DREAMSTIME.COM — VECTOR SET OF
KINDERGARTEN IMAGES PHOTO

Director producție:
CRISTIAN CLAUDIU COBAN

Dtp:
RĂZVAN NASEA

Corectură:
DUȘA UDREA
MARIA MUȘUROIU

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
NELL, MARCIA L.

De la joc la învățare : cum folosim jocul didactic în educația timpurie /
Marcia L. Nell și Walter F. Drew în colaborare cu Deborah E. Bush ;
trad.: Rodica Abrudan. - București : Editura Trei, 2016

Conține bibliografie
ISBN 978-606-719-826-3

I. Drew, Walter F.
II. Bush, Deborah E.
III. Abrudan, Rodica (trad.)

371.382

Titlul original: From Play to Practice. Connecting Teachers' Play to Children's Learning
Autori: Marcia L. Nell și Walter F. Drew, în colaborare cu Deborah E. Bush

Copyright © 2013 by the National Association for the Education of Young Children.
Photos copyright © by Walter F. Drew

Copyright © Editura Trei, 2016
pentru prezenta ediție

O.P. 16, Ghișeu 1, C.P. 0490, București
Tel.: +4 021 300 60 90 ; Fax: +4 0372 25 20 20
e-mail: comenzi@edituratrei.ro
www.edituratrei.ro

ISBN: 978-606-719-826-3

Cuprins

9	<i>Cuvânt-înainte</i>
21	<i>Capitolul 1.</i> Introducere
28	<i>Capitolul 2.</i> Copiii și adulții, învățarea și jocul
29	Importanța jocului pentru copii și adulți
31	Ce este jocul autoactiv?
32	Șapte principii ale jocului autoactiv pentru adulți
33	Principiul 1
34	Principiul 2
35	Principiul 3
36	Principiul 4
37	Principiul 5
38	Principiul 6
40	Principiul 7
42	Scurtă prezentare a teoriilor despre joc
42	Friedrich Fröbel (1782–1852)
44	Lev Vîgoțki (1896–1934)
46	Jean Piaget (1896–1980)
48	Brian Sutton-Smith
49	Stuart Brown
52	Beneficiile jocului pentru copii
53	Dezvoltarea fizică
53	Dezvoltarea cognitivă

58	Dezvoltarea lingvistică și alfabetizarea
61	Dezvoltarea socială și emoțională
63	Concluzie
65	<i>Capitolul 3.</i> Cum stimulează jocul creativitatea la nivel de educație
67	Cercetătorii creativității
67	J.P. Guilford (1897–1987)
68	Joan Erikson (1902–1997)
69	Mihaly Csikszentmihalyi
70	Erik Erikson (1902–1994)
72	Creativitatea, artele și învățarea
73	Descătușarea intuiției
75	Calea spre o viziune coerentă asupra lumii
76	Resuscitarea energiei creative prin joc
79	Creativitatea în practica profesională
82	Transformarea educației prin practica profesională
85	<i>Capitolul 4.</i> Elemente esențiale ale procesului jocului deliberat
87	Pregătirea cadrului
87	Mediul și atmosfera
88	Materiale cu variate posibilități de folosire
89	Experiența atelierului de joc
90	Jocul solitar (individual)
97	Jocul interactiv
100	Asocierea jocului deliberat cu științele, matematica și comunicarea
103	Concluzie
105	<i>Capitolul 5.</i> Rolul instructorului
106	Instructorul intuitiv
107	Calitățile unui instructor
109	Rolul instructorului în timpul atelierului de joc
110	Jocul solitar (individual)
116	Jocul în grup
118	Așteptați-vă la răspunsuri intuitive

124	<i>Capitolul 6.</i> Legătura dintre practica didactică și experiența jocului	7
125	Imersarea activă în joc și învățarea	
127	Învățarea experiențială	
130	Puterea jocului: transformare, integrare și sentimentul de putere	
135	Jocul și forța interioară	
136	O aventură didactică: experiența ludică a unei educatoare	
147	<i>Capitolul 7.</i> Jocul deliberat în învățământul superior: studii de caz	
152	Experiențele de joc în programele de licență	
152	Seminarul urban: Philadelphia — vara lui 2010 și 2011	
158	Cursul de experiențe creative pentru vârsta mică	
160	Avantajele experienței de joc pentru viitorii educatori	
161	Jocul deliberat în programele postuniversitare	
162	Arta în educație: Cursul de vară de educație timpurie de la Universitatea Muskingum (ECSTI)	
166	Școala de vară de la Universitatea Millersville dedicată educației timpurii	
171	Beneficiile jocului nestructurat pentru licențiații în pedagogie	
172	Concluzie	
174	<i>Capitolul 8.</i> Depășirea barierelor în utilizarea jocului ca instrument de învățare	
175	Barriere culturale în calea jocului	
176	Percepția educatorilor cu privire la barierele în calea jocului	
179	Susținerea necesară	
180	Educarea părinților cu privire la importanța jocului	

183	Promovarea jocului
188	Capitolul 9. Construirea de parteneriate comunitare pentru a întări educația din copilăria timpurie: exemple de caz
189	Centrele de resurse re folosibile
194	Utilizarea materialelor cu variate posibilități de folosire
195	Părerii despre materiale
198	Importanța jocului în dezvoltarea umană — modelul de formare „Head Start“
204	Școala Hawken, Lyndhurst, Ohio
205	Muzeul de marmură al copiilor din Raleigh, Carolina de Nord
208	Programul de mentorat realizat de adolescenți de la clubul Key Kiwanis
210	Concluzie
211	Capitolul 10. Apel la acțiune
211	Motive pentru a promova jocul
212	Promovarea jocului
212	Povestea din Pittsburgh
216	Povestea Școlii Hawken
217	Povestea din California
217	Povestea din Phoenix, Arizona
219	Recomandări din raportul executiv
221	De ce să promovăm jocul?
222	Motivarea pentru autoactualizare
225	Bibliografie
237	Anexe
239	Anexa A. Articole utile
242	Anexa B. Filme pe YouTube/media despre materiale cu variate posibilități de folosire și ateliere de lucru de joc
243	Anexa C. Perspectiva noastră asupra spațiului de joc

Cuvânt-înainte

De ce este această carte atât de importantă azi? Acum și în trecut, jocul a fost adesea considerat ca o activitate nereserioasă, uneori fiind văzută chiar ca nereligioasă sau păcătoasă. Una dintre temele constante de-a lungul istoriei teoriilor jocului — și al discuțiilor legate de relația dintre joc și educație — este ideea că valoarea jocului pentru învățare scade pe măsură ce copilul crește. Adesea uităm că jocul este una dintre căile cele mai *naturale* prin care oamenii învață. În programa noastră, jocul face loc „sarcinilor“, pe măsură ce copilul își dezvoltă aptitudinile și abilitatea de a conceptualiza. Adulții insistă atât de mult asupra învățării, încât timpul alocat jocului și avantajele creative și recreative pe care acesta le oferă sunt adesea scăpate din vedere. Am observat că toată lumea, în diferite etape ale vieții, învață din joc și devine mai energică prin acesta.

Se pare că fiecare generație pierde și apoi descoperă sau regăsește jocul. Trebuie să învățăm iar că jocul le permite copiilor, ca și adulților, să învețe și să interacționeze într-un mod pozitiv. *Jocul trebuie să fie permanent* și este un element central în creșterea și dezvoltarea ființei umane în toate etapele vieții. La intervale relativ regulate, folosim rezultatele noilor cercetări și ale noilor feluri de joacă. Și, tot la intervale regulate, ne grăbim să

Introducere

Jocul este un act de imaginație. Când copiii ies să se joace — să alerge, să zburde, să sară —, se activează de fapt un alt fel de cunoaștere. Este un fel de a crede, care le permite copiilor, în cazul în care doresc acest lucru, să fugă mai repede ca vântul, să sară mai sus de nori, devenind într-o clipă parte din exuberanța și zburdălnicia naturii înseși. (Lewis 2009, 8)

De la joc la învățare se bazează pe cercetarea științifică și pe propria noastră experiență, noi lucrând și scriind această carte timp de 30 de ani. Redactarea cărții a fost un proces care ne-a făcut plăcere, ne-a dat mult de gândit și ne-a făcut mai energici. Sperăm că veți avea o experiență asemănătoare atunci când veți citi cartea și veți folosi informațiile.

Această carte susține includerea jocului în grădiniță și clasele primare, pentru a-i ajuta pe copii să-și dezvolte autocontrolul, precum și pentru a promova abilitățile lingvistice și cognitive, dar și competențele sociale ale copiilor. Educatorii pentru vârsta timpurie au observat că joaca îi ajută pe copii să-și dezvolte competențe care le vor folosi pe toată durata vieții și că lipsa jocului poate avea ca urmare o dezvoltare întârziată sau incompletă (Brown & Vaughn 2009; Copple & Bredekamp 2009). Prin

22 joc, copiii experimentează și își exprimă mirarea, curiozitatea, cunoștințele, creativitatea și competența. Pe măsură ce copiii își explorează lumea fizică și socială prin *jocul autoactiv* — joc practic și nestructurat —, ei strâng informații în mod natural și eficient, descoperă relații și iau parte în procese creative. Astfel, ei se dezvoltă emoțional, fizic și intelectual.

Această carte se bazează pe propriile noastre observații și anume că atunci când educatorii¹ se angajează în jocul autonom și îi percep personal beneficiile sociale, emoționale, fizice și cognitive, ajung la o înțelegere mai profundă a beneficiilor obținute de copii din astfel de jocuri. Această înțelegere a valorii jocului în dezvoltarea copiilor devine ulterior stimulentele de a-și schimba modul de lucru. **Principalul scop al acestei cărți este de a-i ajuta pe educatori să traducă ceea ce învață din experiența practică în metode profesionale mai eficiente și, în final, în metode mai bogate și mai corespunzătoare din punctul de vedere al dezvoltării copiilor de vârste mici.** Această carte arată *de ce* educatorii trebuie să aibă experiența jocului practic; *cum* pot ei participa la această experiență și *cine*, și *care* sunt resursele cele mai eficiente pentru a-i ajuta pe educatori să aibă experiența jocului ca practică de dezvoltare profesională de schimbare.

1 Fiecare dintre noi are numeroase roluri profesionale pe parcursul vieții. Participanții care iau parte la atelierelor noastre de joc sunt educatori, învățători și profesori, directori, formatori, consultanți de dezvoltare profesională și alți profesioniști din domeniul educațional. Recunoaștem și acceptăm posibilitatea ca învățarea să se producă și în timpul întâlnirilor cu alte persoane, așadar, în carte folosim termenul general de „educator”, pentru a ne referi la toți participanții care au luat parte la atelierelor de joacă prezentate în această carte.

ESENȚA JOCULUI AUTOACTIV

Jocul autoactiv (self-active play) este un termen pe care îl folosim pentru a descrie jocul spontan al copiilor și adulților cu materiale cu variate posibilități de folosire, în special materiale refolosibile. Pe măsură ce degetele se joacă cu aceste materiale, creierul se implică și se concentrează, deoarece operează selecții și face ordine. Mediul, materialele și curiozitatea naturală a copiilor se combină pentru a activa creierul care construiește un sens nou.

Jocul autoactiv mai este cunoscut și sub alte nume, cum ar fi *jocul deschis*, *jocul practic (hands-on play)*, *jocul intenționat*, *jocul din proprie inițiativă* sau *jocul constructiv*. (Acești termeni vor fi folosiți interschimbabil în carte). Ideea principală este aceeași — că materialele cu variate posibilități de folosire sunt manevrate cu mâna și că în final se folosesc pentru construcții fizice, ceea ce este o reprezentare vizuală a procesului de joc din proprie inițiativă.

Conceptul de joc autoactiv nu este nou în domeniul copilăriei timpurii. Friedrich Fröbel (1887/2005) scria: „Jocul este etapa cea mai înaltă a dezvoltării copilului — a dezvoltării umane —, este o reprezentare autoactivă a interiorului copilului”. (54). Fröbel a folosit conceptul de joc autoactiv ca pe o componentă de bază a dezvoltării umane permanente. „Copilul care se joacă atent, din proprie inițiativă, și care perseverează până ce obosește fizic va fi, în mod cert, o persoană hotărâtă, capabilă de sacrificiu pentru promovarea binelui propriu și al celorlalți” (55).

Al doilea scop este de a readuce și reaprinde pasiunea și bucuria profesorilor de a preda. Așa cum scrie Lyons:

24 „Studierea funcției creierului arată că emoțiile și cunoașterea sunt strâns corelate prin experiență. Semnificația pe care o dăm tuturor experiențelor este foarte puternică, nu numai pentru că obținem informații noi, ci poate chiar și mai mult datorită reacțiilor emoționale declanșate de experiențe” (2003, 56). Profesorii învață atunci când se joacă, la fel ca și copiii. Când sunt învățați să reflecteze asupra sentimentelor și ideilor legate de propriile experiențe de joc, profesorii fac de obicei acest lucru cu energie și emoții pozitive.

Jocul practic îi ajută pe profesori să:

- Facă față stresului printr-un exercițiu mai plin de energie, care previne epuizarea și care le însuflă înțelegere, energie, speranță, inspirație și creativitate,
- Să înțeleagă, să analizeze și să se bucure de fundamentele emoționale și spirituale ale predării,
- Să descopere în mod nemijlocit felul în care jocul îi ajută pe copii să-și dezvolte limbajul, cunoștințele de matematică și știință și abilitățile de socializare,
- Să folosească metode corespunzătoare, care îi ajută pe copii să se dezvolte în perioada de învățare timpurie,
- Să înțeleagă modul în care jocul îi face pe copii să devină niște adulți mai flexibili și mai siguri pe propriile forțe.

În această carte oferim modele pentru a realiza experiențe de joacă cu adulții, prezentăm cazuri cu educatori și părinți a căror viață și metode profesionale s-au transformat în urma unor experiențe asemănătoare, precum și idei de aplicare a cunoștințelor obținute la elevii de vârstă timpurie. Dorim să oferim educatorilor experiențe, informații și sprijin pentru a-și

25 fundamenta teoretic activitatea profesională. Sperăm că vom însufla educatorilor copiilor de vârstă mică un interes puternic, ce îi va motiva să afle tot mai multe despre cunoștințele actuale referitoare la legătura dintre valoarea jocului și lucrul la clasă. Credem că educatorii trebuie să se bucure în mod nemijlocit de efectele diverse și pline de beneficii oferite de jocul liber ales. Așa cum spunea un participant la un atelier ludic:

Am putea participa la un milion de ateliere în care să discutăm ce poți face în clasă, ce sentimente trăiesc elevii pe principiul: „Închide ochii și încearcă să-ți imaginezi cât de bine va fi”. Dar atunci când încerci lucrurile direct, le simți și îți le amintești. Trebuie să ai o legătură personală cu ele.

ÎNȚELEPCIUNEA ȘI UIMIREA PRODUSE DE MATERIALELE CU VARIATE POSIBILITĂȚI DE FOLOSIRE

Contribuția profesorului la joc începe întotdeauna de la atmosfera psihologică, de la pregătirea mediului. Din punctul de vedere al dezvoltării, cunoașterea fizică e prima. Copiii au nevoie de lucruri materiale din lume, acel „ceva” pe care „eu” și „tu” îl considerăm interesant (Hawkins 2002, 52).

Depinde de adulți să asigure spațiu suficient, materiale suficiente și timp suficient, prin aranjarea mediului în așa fel încât jocul să poată avea loc (Jones & Reynolds 2011, 21).

Numeroase firme și industrii locale furnizează în permanență materiale pe care ei nu le mai folosesc, cum ar fi rebuturile, materialele în plus și rezervele depășite. Centrele de colectare a

materialelor reutilizabile din comunitățile nod-americeane adună aceste materiale valoroase — cum ar fi cartoane, țesături, panglici, pâslă, spumă, lemn, colțare de faianță, hârtie — și le pun la dispoziția profesorilor, artiștilor sau familiilor, pentru a susține jocul constructiv și creativ și pentru a stimula experiențele educaționale ale copiilor și adulților. (Pentru mai multe informații despre astfel de centre vezi Capitolul 9). Aceste resurse reutilizabile au un potențial nelimitat pentru activități artistice, de construcție, de modelare și joc nestructurat. Educatorii le pot folosi la orele de matematică, știință, limbi și scriere și citire, studii sociale și desen. Aceste materiale au o importanță critică în procesele de joc practic și restructurat pe care le vom descrie în această carte. Pentru a afla mai multe despre resursele re folosibile, vă rugăm citiți articolul „De ce resurse reutilizabile” [Why... Reusable Resources?] (2008).

Al treilea scop al nostru este să îi motivăm pe educatori să folosească metodele didactice de joc pentru a îmbunătăți starea de sănătate, productivitatea și starea emoțională de bine a milioaneilor de învățăcei cu care au de-a face. Este ușor de văzut și totuși foarte important de reținut cum promovarea mediilor de joacă și a timpului de joc pentru copii poate duce la îmbunătățirea relațiilor în familie și societate (Ginsburg et al. 2007). Există studii cu preșcolari legate de impactul jocului asupra sănătății emoționale a copiilor, a rezistenței conferite în adolescență și la maturitate (Brown & Vaughn 2009; Copple & Bredekamp 2009).

Sperăm că ideile din această carte îi vor responsabiliza și inspira pe profesori să facă ceva — copiii trebuie să

experimenteze, prin joc, momente de învățare variate și pline de sens! Apelăm la profesioniștii ce se ocupă de preșcolari să le comunice și celorlalți complexitatea reală a dezvoltării și importanța păstrării jocului, ca o abordare esențială a învățării. Societatea trebuie să ajungă să cunoască, să înțeleagă și să aprecieze ce fac învățătorii și ce învață copiii în primii ani de viață.